

Fimmtudaginn 27. apríl 1995.

Nr. 18/1992.

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Vilhjálmur H. Vilhjálmsson hrl.)

gegn

Þrotabúi Hagvirkis-Kletts hf.

(Árni Grétar Finnsson hrl.)

Skriflega flutt mál. Söluskattur. Fyrning. Aðfinnslur.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Guðrún Erlendsdóttir, Haraldur Henrysson, Hjörtur Torfason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 14. janúar 1992. Hann krefst þess, að stefnda verði gert að greiða sér „viðbótarsölugjald og álag“, samtals að fjárhæð 9.714.331 krónu, með tilgreindum dráttarvöxtum frá 16. janúar 1985 til greiðsludags. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst aðallega staðfestingar hins áfrýjaða dóms, en til vara lækkunar, og verði honum þá heimilað að skuldajafna við kröfu áfrýjanda 3.236.743,70 krónum auk dráttarvaxta frá 1. febrúar 1982 til greiðsludags. Þá krefst hann málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Samkvæmt upplýsingum frá Hlutafélagaskrá var nafni Hagtölu hf. breytt 23. febrúar 1991 í Hagvirki-Klettur hf., en þá lá fyrir skrifleg yfirlýsing stjórnar Hagvirkis hf. þess efnis, að hún heimilaði félaginu notkun nafnsins. Bú Hagvirkis-Kletts hf. var tekið til gjaldþrotaskipta með úrskurði Héraðsdóms Reykjaness 6. október 1994. Hefur heiti málsins fyrir Hæstarétti verið breytt til samræmis við þetta.

Með bréfi til Hæstaréttar 3. febrúar 1995 lýstu bústjórar stefnda yfir, að af hálfu þrotabúsins yrði ekki sótt þing í málinu 22. febrúar 1995, er munnlegur flutningur þess átti að fara fram. Málið er því skriflega flutt samkvæmt 4. mgr. 158. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála, sbr. 12. gr. laga nr. 38/1994, og hefur áfrýjandi skilað sókn.

Málavöxtum er lýst í héraðsdómi. Eins og þar kemur fram, felldi Hæstiréttur 9. desember 1986 úr gildi lögtaksgerð, sem fram hafði

farið í fógetarétti Rangárvallasýslu 20. febrúar 1985. Lögtaksmálið var tekið fyrir að nýju í fógetarétti Reykjavíkur 7. janúar 1987 á heimilisvarnarþingi gerðarþola, en af hálfu hans var þing þá ekki sótt. Kveður lögmaður stefnda hann ekki hafa fengið boðun til þinghaldsins. Lögmaðurinn hefur hins vegar viðurkennt, að hann hafi mætt hjá bæjarfógetanum í Hafnarfirði vegna þessa lögtaksmáls í árslok 1986 og andmælt gerðinni, sem þá hafi verið frestað. Gögn um þessa fyrirtöku málsins hafa ekki komið fram. Hinn 28. desember 1988 var tekið fyrir í fógetarétti Hafnarfjarðar lögtaksmál gegn Hagvirki hf. vegna yngri söluskattskröfu en um er að ræða í þessu máli. Því var frestað vegna kæru til ríkisskattaneftndar, og var það fellt niður 21. september 1989, eftir að ríkisskattaneftnd hafði kveðið upp úrskurð sinn um þá kröfu. Af hálfu áfrýjanda er því haldið fram, að við fyrstu fyrirtöku málsins gegn Hagvirki hf. hafi orðið samkomulag með aðilum um það, að eldra málinu, sem beint var að Hagtölu hf. og þá hafi einnig átt að taka fyrir, yrði frestað, þar til framangreint kærumál yrði til lykta leitt. Endurrit úr fógeta-bók Hafnarfjarðar 28. desember 1988 ber þetta ekki með sér, og við svo búið er eigi unnt að leggja þessa frásögn áfrýjanda til grundvallar.

Lögtaksaðgerðum áfrýjanda í desember 1986 og janúar 1987 var hvorki haldið áfram með hæfilegum hraða né gekk áfrýjandi tryggilega frá samkomulagi við gerðarþola um frestun, en hvort tveggja var honum þó í löfa lagið að knýja á um. Fyrningarfrestur kröfunnar, sem telst síðast hafa byrjað að líða við lögtaksgerð í fógetarétti Rangárvallasýslu 20. febrúar 1985, hefur því ekki verið rofinn með lögsókn í skilningi 11. og 12. gr. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda. Hann var liðinn, er mál þetta var höfðað 22. desember 1989, sbr. 3. tl. 3. gr. laga nr. 14/1905. Ber því að staðfesta hinn áfrýjaða dóm með skírskotun til forsendna hans að öðru leyti.

Áfrýjandi skal greiða stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, eins og í dómsorði greinir. Hefur þá ekki verið tekið tillit til virðisaukaskatts.

Mál þetta var munnlega flutt í héraði og dómtekið 4. júní 1991. Það var endurupptekið 13. september sama ár án annars tilefnis en dráttar á dómsuppsögu, sbr. 120. gr. þágildandi laga nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði, og flutt að nýju og dómtekið öðru sinni. Þessi dráttur á málsmeðferð er aðfinnsluverður.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs, greiði stefnda, þrotabúi Hagvirkis-Kletts hf., 50.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 14. október 1991.

Mál þetta, sem dómtekið var 13. september 1991, er höfðað með framlagningu skjala í dóm 25. janúar 1990.

Stefnandi er fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs Íslands, Arnarhvoli, Reykjavík.

Stefndi er Hagtala hf., kt. 511177-0509, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndi verði dæmdur til að greiða viðbótarsölugjald og álag, samtals 9.714.331 krónu, með [nánar tilgreindum dráttarvöxtum auk málskostnaðar].

Í greinargerð stefnda var aðallega gerð krafa um frávísun málsins, en með úrskurði dómsins 22. apríl sl. var synjað um frávísun.

Dómkröfur stefnda eru þær, að hann verði sýknaður af öllum kröfum stefnanda.

Til vara gerir hann þá kröfu, að kröfur stefnanda verði stórlega lækkaðar og þá sérstaklega allt álag og dráttarvextir felldir niður. Jafnframt verði sér þá heimilað að skuldajafna við kröfu stefnanda 3.236.743,70 kr. auk mánadarlegra dráttarvaxta, svo sem þeir hafa verið og verða ákveðnir af Seðlabanka Íslands á hverjum tíma, frá 1. febrúar 1982 til þess tíma, er skuldajöfnun kann að fara fram, sbr. einnig vaxtalög nr. 25/1987.

Í öllum tilvikum krefst stefndi málskostnaðar að skaðlausu [...].

Málavextir, málsástæður og lagarök.

Samkvæmt verksamningi við Landsvirkjun tók Hraunvirki hf., Ásahreppi, Rangárvallasýslu, að sér gerð stíflumannvirkja, gröft fyrir aðveituskurðum o. fl. við Hrauneyjafossvirkjun. Enn fremur gerðu Landsvirkjun og Hraunvirki hf. með sér verksamning um gröft fyrir inntaki og flóðgáttum.

Framkvæmdir hófust í desember 1979, en verkið var aðallega unnið á árunum 1980 og 1981.

Hraunvirki hf. fyllti út og skilaði söluskattsskýrslum fyrir starfsemi sína í desember 1979 og greiddi söluskatt fyrir starfrækslu vinnuvéla, mótuneytis og viðgerðaverkstæðis. Ekki var skilað söluskattsskýrslum fyrir mánuðina janúar 1980 til maí s. á., en frá maí 1980 til og með desember 1981 skilaði Hraunvirki hf. söluskattsskýrslum fyrir þessa þrjá þætti framkvæmdanna.

Rannsóknadeild ríkisskattstjóra kannaði söluskattsskil Hraunvirkis hf.

vegna fyrrnefndra verka, og 31. desember 1984 úrskurðaði ríkisskattstjóri, að félaginu bæri að greiða viðbótarsölugjald fyrir árin 1979 til 1982 þannig:

Árið 1979	36.431 krónu
Árið 1980	989.676 krónur
Árið 1981	2.178.809 krónur
Árið 1982	59.309 krónur
Álag skv. söluskattslögum til 16. janúar 1985	6.450.106 krónur
Samtals	9.714.331 króna

Hraunvirki hf. kærði þennan úrskurð til ríkisskattstjóra, en hann hafnaði kæru félagsins með úrskurði 1. febrúar 1985. Sá úrskurður var kærður til ríkisskattanefndar 14. febrúar 1985, en nefndin vísaði kærunni frá með úrskurði sínum 16. nóvember 1987 með þeim rökstuðningi, að þar sem kærumál þetta hefði verið borið undir dómstóla til efnislegrar úrlausnar, væri því vísað frá ríkisskattanefnd.

Að kröfu innheimtumanns ríkissjóðs, sýslumannsins í Rangárvallasýslu, var gert lögtak í 17 vörubifreiðum í eigu Hraunvirkis hf. í fógetarétti Rangárvallasýslu 20. febrúar 1985. Með dómi Hæstaréttar 9. desember 1986 var lögtaksgerðin felld úr gildi, þar sem ekki hefði verið kveðinn upp lögtaksúrskurður fyrir viðbótarsölugjaldi því, er Hraunvirki hf. var krafð um.

Fram kom í rekstri málsins í Hæstarétti, að félagið Hraunvirki hf. hefði verið sameinað Hagtölu hf., nnr. 3525-1154, Grensásvegi 13 í Reykjavík, og að Hraunvirki hf. hefði verið afmáð úr Hlutfélagaskrá.

Eftir fyrrgreindan dóm Hæstaréttar óskaði sýslumaðurinn í Rangárvallasýslu eftir því við tollstjórnann í Reykjavík, að gert yrði lögtak hjá stefnda til tryggingar viðbótarsölugjaldinu. Lögtaksgerðir hófust 7. janúar 1987 á skráðu heimili gerðarþola að Grensásvegi 13, Reykjavík. Ákveðið var að halda gerðinni áfram á fasteign gerðarþola í Hafnarfirði. Ekki kemur fram í málinu, að svo hafi verið gert, og gerð þessari var ekki haldið áfram.

Í málalilbúnaði stefnanda kemur fram, að ákveðið hafi verið að fella lögtaksmál þetta niður og höfða mál það, sem hér er dæmt, á varnarþingi stefnda til innheimtu skattskuldarinnar.

Af hálfu stefnanda er byggt á eftirfarandi:

A. Skylda stefnda til að greiða söluskatt af vélavinnu.

I.

Í 1. mgr. 2. gr. laga um söluskatt komi fram sú afdráttarlausa meginregla, að sölugjald eigi að greiða af „andvirði seldrar vöru og verðmæta, endurgjaldi fyrir hvers konar starfsemi og þjónustu, úttekt til eigin nota og . . .“.

Hér sé tekið skýrt til orða, og ljóst sé, að almennt beri að greiða söluskatt af allri þjónustu, sölu og starfsemi, hverju nafni sem hún nefnist.

Hraunvirki hf. hafi tilkynnt skattstjóra Suðurlandsumdæmis, að félagið stundaði söluskattsskylda verktakastarfsemi og ræki vinnuvélar í Ása-hreppi, Rangárvallasýslu, og ekki breytt þeirri tilkynningu eða afturkallað. Ekki hafi það heldur tekið fram, að það teldi sig selja vörur eða þjónustu, sem væri undanþegin söluskatti.

Stefnandi telur því ljóst, að Hraunvirki hf. hafi frá upphafi litið réttilega svo á, að félagið stundaði söluskattsskylda verktakastarfsemi og rekstur vinnuvéla. Þessi skoðun hafi verið sýnd í verki með því, að skilað var söluskattsskýrslu vegna verktakastarfseminnar í desember 1979 og söluskatturinn greiddur um leið. Hafi Hraunvirki hf. með framangreindri tilkynningu og með því að greiða söluskatt viðurkennt greiðsluskyldu sína skv. meginreglu 1. mgr. 2. gr. laga um söluskatt.

II.

Það hafi ekki sætt andmælum, að fyrrnefnd meginregla 1. mgr. 2. gr. söluskattslaga gildi um alla notkun véla við virkjanaframkvæmdir og vegagerð, hvort sem framkvæmdir hafi verið boðnar út eða unnið hafi verið samkvæmt umsömdu tímagjaldi.

III.

Samkvæmt útboðsgögnum og verksamningi Hraunvirkis hf. og Landsvirkjunar komi skýrt fram, að greiða eigi söluskatt af virkjunarframkvæmdum og að sú fjárhæð sé innifalin í endanlegri tilboðs- og samningsfjárhæð um margnefnd verk við Hrauneyjafossvirkjun.

IV.

Stefndi hafi sjálfur viðurkennt skyldu sína, þar sem fram komi í ársreikningi Hraunvirkis hf. fyrir tekjuárið 1982, að 2.982.500 króna séu færðar til frádráttar tekjum af verksamningum undir yfirskriftinni Áætlaður söluskattur.

V.

Hraunvirki hf. hefur talið sér óskyldt að innheimta og greiða söluskatt af starfrækslu vinnuvéla við Hrauneyjafossvirkjun og vitnað í því efni til 1. tl. 7. gr. söluskattslaga. Stefnandi vísar hins vegar til þess, að þetta ákvæði sé undanþáguákvæði frá þeirri almennu reglu, að skyld hafi verið að greiða söluskatt af allri seldri vöru, endurgjaldi og þjónustu, og beri að skýra ákvæðið þröngt skv. almennum lögskýringarsjónarmiðum. Ákvæði þetta eigi við um vinnu manna við húsbyggingar, en ekki við verktakastarfsemi eða rekstur Hraunvirkis hf. á vinnuvélum og verkstæði.

B. Skylda stefnda til að greiða söluskatt af þjónustu verkstæðis.

Samkvæmt c- og d-lið 1. mgr. 4. gr. söluskattslaga sé öll sala, vinna og þjónusta viðgerðaverkstæða söluskattsskyld. Samkvæmt e-lið sömu greinar, sbr. 1. mgr. 2. gr. laganna, skipti ekki máli, hvort skattaðili rekur eigið verkstæði eða kaupir þjónustuna af öðrum. Þessi meginregla er áréttuð og fyllt í 5. og 6. tl. 10. gr. reglugerðar um söluskatt nr. 169/1970. Sé því ljóst, að Hraunvirki hf. hafi borið að greiða söluskatt af starfsemi sinni við Hrauneyjafossvirkjun árin 1979 til 1982, eins og rakið sé í úrskurði ríkisskattstjóra frá 31. desember 1984.

C. Skattfjárhæð.

Ríkisskattstjóri hafi kveðið upp úrskurð skv. 16. gr. söluskattslaga og 11. gr. sömu laga, sem styðjist tölulega á skýrslu rannsóknadeildar ríkisskattstjóra og áætlun deildarinnar um skattstofn. Stefndi hafi ekki getað vefengt þessa niðurstöðu tölulega. Félagið hafi ekki heldur komið með neinar upplýsingar úr bókhaldi sínu um söluskattstofninn og ekki skilað söluskattsskýrslum þrátt fyrir það að hafa haft til þess nægan tíma.

Þá bendir stefnandi á, að söluskattsskuld Hraunvirkis hf. á skattframtali 1983 hafi verið áætluð af forsvarsmönnum félagsins sjálfs og endurskoðendum þess 2.932.500 krónur. Þessi tala sé ekki miklu lægri en niðurstöðutalan í úrskurði ríkisskattstjóra vegna vangoldins sölugjalds Hraunvirkis hf. árin 1979-1982, en hún er 3.264.225 krónur.

D. Fyrning.

Stefnandi telur, að fyrningarfrestur hafi fyrst getað byrjað að líða 9/12 1986, er dómur Hæstaréttar gekk í lögtaksmálinu, og þar sem þetta mál hafi verið þingfest 25. janúar 1990, hafi skattkrafan ekki verið fyrnd. Þá er því haldið fram af stefnanda, að lögtaksaðgerðir þær, sem hófust 7. janúar 1987, hafi rofið fyrningu. Enn fremur komi fram í málatilbúnaði stefnda, að viðurkennt sé, að lögtaksaðgerðir hafi hafist í Hafnarfirði í desembermánuði 1986. Telur stefnandi, að stefnda hafi mátt vera ljóst, að krafa væri gerð á hendur honum, og að huglæg afstaða stefnda sé því til fyrirstöðu, að krafan geti talist fyrnd.

Af hálfu stefnda er byggt á eftirfarandi:

I. Fyrning.

Stefndi telur, að réttur stefnanda til málshöfðunar sé fyrndur. Vísar hann um þetta til ákvæða 12. gr., sbr. 11. gr. fyrningarlaga, en skv. ákvæðum þessum hafi stefnandi átt að hefjast handa um málsókn á næstu sex mánuðum,

eftir að dómur Hæstaréttar gekk. Mál þetta sé höfðað löngu eftir, að greindur sex mánaða frestur var liðinn, en þá hafi krafan verið fyrnd, og því beri að sýkna stefnda af kröfum stefnanda.

Þá telur stefndi, að krafa stefnanda á hendur sér hafi fyrnst 15. janúar 1989, þar sem ekki hafi verið hafðar uppi aðgerðir gagnvart sér, sem slitu fyrningu á kröfu stefnanda. Þá liggi engin viðurkenning á kröfunni fyrir af hálfu stefnda, sem slíti fyrningu kröfunnar.

II. Ákvæði söluskattslaga.

Stefndi telur, að skv. 1. tl. 7. gr. söluskattslaga sé öll vinna við mann-virkjagerð, sem unnin er á byggingarstað, undanþegin söluskatti. Orðið vinna sé hér notað í viðtækustu merkingu og án nokkurra takmarkana á skilgreiningu þess. Eina skilyrði laganna sé, að vinnan fari fram á bygg-ingarstað, eins og hér hafi verið.

Af hálfu skattyfirvalda hafi framkvæmd undanþáguákvæða söluskattslag-anna verið með ólífum hætti. Þau hafi viljað búa til tvö ný hugtök úr orð-inu „vinna“, sundurgreina það annars vegar sem „vinnu manna“ og hins vegar sem „vinnu véla“. Þessi hugtök séu ekki til í lögnum. Þar sé ein-göngu notað orðið „vinna“, og nái það yfir alla vinnu.

Stefndi bendir á, að stefnandi hafi fallist á þá niðurstöðu bæjarþingsins í málinu nr. 3180/1986, að notkun útgerðarmanns á eigin vélarkrana við upp-og útskipun væri söluskattsfrjáls. Þetta sé hliðstætt notkun stefnda á eigin vélum á byggingarstað.

Enn fremur vitni stefndi til þess, að í 2. mgr. 2. gr. söluskattslaga sé sett fram almenn skilgreining á skattinum. Þar og í athugasemdum með frum-varpinu komi fram, að skilyrði söluskatts séu, að verðmæti séu seld eða lát-in í té í atvinnuskyni. Stefndi hafi ekki í tilboðsverkum sínum selt öðrum vinnu vinnuvélanna eða tækjanna, heldur hafi þær eingöngu unnið í þágu hans við framkvæmdir á þeim mannvirkjum, sem hann hafi tekið að sér að gera sem verktaki. Skilyrði 2. mgr. 2. gr. laganna komi því ekki til greina hér. Öll starfsemi stefnda á byggingarstað miðist við það að vinna að og ljúka þeim mannvirkjum, er hann hafi tekið að sér samkvæmt tilboðum sem verktaki.

Í þessu sambandi vísar stefndi í ákvæði 1. og 2. mgr. 3. gr. söluskattslaga og skýringar í athugasemdum með frumvarpinu og telur, að ekki verði t. d. litið á verkkaupann Landsvirkjun sem „neytanda“ í því tilfelli, sem hér um ræði. Landsvirkjun sé framleiðandi rafmagns og virkjunarframkvæmdir hluti framleiðslukostnaðar, enda virkjunarkostnaður hluti raforkuverðs. Samkvæmt lögum nr. 42/1983 sé Landsvirkjun m. a. gert að reisa og reka öll meiri háttar raforkuver landsins og selja almenningsrafveitum rafmagn.

Þaðan sé raforkunni dreift til notandans, sem þá greiði á síðasta stigi viðskipta söluskatt af raforkuverðinu. Með því að krefjast söluskatts af virkjunarframkvæmdunum sé verið að krefja um söluskatt á framleiðslustigi og þar með tvígreiðslu söluskatts.

Þá bendir stefndi á það, að framleiðslufyrirtæki reikni ekki söluskatt og séu ekki krafín um söluskatt af notkun framleiðslutækja sinna né heldur annar atvinnurekstur af tækjanotkun sinni.

III. Greinargerð frumvarps að virðisaukaskattslögum 1987-'88.

Stefndi telur, að í greinargerð þessari komi fram skýr og ótvíráð túlkun stefnanda á undanþáguákvæðum söluskattslaga vegna vinnu við húsbyggingar og mannvirkjagerð, sem fram fer á byggingarstað, skv. 1. tölulið 7. greinar söluskattslaga. Þessi vinna sé ekki söluskattsskyld að áliti stefnanda.

IV. Undanþáguákvæði laga um raforkuver nr. 60/1981.

Langmestur hluti af tilboðsverkum stefnda á umræddum tíma hafi verið unninn við raforkuvirkjanir.

Í lögum um raforkuver nr. 60/1981 séu ákvæði, sem undanþiggja virkjunaraðila, það er Landsvirkjun, gjöldum til ríkissjóðs og að hluta til gjöldum til sýslu- og sveitarsjóða, sbr. 1. og 4. gr.

Ef undanþáguákvæði 1. töluliðar 7. gr. söluskattslaga (sbr. og önnur áður tilvitnuð lagaákvæði og réttarheimildir) yrði ekki talið eiga við í þessu máli, telur stefndi, að undir nefnt undanþáguákvæði laganna um raforkuver hljóti söluskattur að falla, enda þótt hann sé ekki sérstaklega upp talinn.

Pegar um söluskattsskylda starfsemi sé að ræða, sé það verkkaupinn, sem greiði söluskattinn. Ef umræddar virkjunarframkvæmdir væru söluskattsskyldar, væri það virkjunaraðilinn og verkkaupinn, Landsvirkjun, sem ætti að greiða söluskattinn. Verksali leggur söluskattinn ofan á reikning sinn og annast innheimtu hans fyrir ríkið. Með ákvæðum 4. gr. laganna um raforkuver frá 1981 sé löggjafinn meðal annars að undanþiggja Landsvirkjun greiðslu söluskatts af virkjunarframkvæmdunum. Stefnda hafi því verið óheimilt að innheimta söluskatt af þessari vinnu sinni hjá Landsvirkjun, enda hafi það ekki verið gert.

V. Framkvæmd söluskattslaganna.

Stefndi telur, að hliðstæð vinna við tilboðsverk á byggingarstað og hér um ræði hafi í framkvæmd ekki verið talin söluskattsskyld af skattyfirvöldum.

Stefndi styður varakröfu sína auk framanritaðs með eftirfarandi:

I. Tölulegur álagningargrunnur ríkisskattstjóra vefengdur.

Tölulegar forsendur ríkisskattstjóra við álagningu viðbótarsölugjalds séu mjög vafasamar og umdeilanlegar. Í úrskurði hans frá 31. desember 1984 sé söluskattsskyld velta véla og vélamanna Hraunvirkis hf. reist á kostnaðaráætlun Landsvirkjunar, en tölum úr bókhaldi stefnda jafnframt hafnað. Tilboð Hraunvirkis hf. í verk hans við Hrauneyjafossvirkjun hafi verið langt undir kostnaðaráætlun. Þá vitnar stefndi til bréfs frá Landsvirkjun til ríkisskattstjóra frá 4. mars 1983, þar sem veittar séu upplýsingar um skiptingu einstakra kostnaðarliða við virkjunina samkvæmt kostnaðaráætlun hennar. Í bréfinu komi fram miklir fyrirvarar, en þrátt fyrir það hafi ríkisskattstjóri miðað við áætlun Landsvirkjunar, en úrskurður hans sé grundvöllur stefnukröfunnar. Úrskurðurinn sé því tölulega ótraustur og forsendur hæpnar. Þá telur stefndi, að það sé út í hött, að sér beri að leggja fram gögn úr bókhaldi sínu, vilji hann rengja niðurstöðu ríkisskattstjóra. Ríkisskattstjóri hafi tekið allt bókhald stefnda í sína vörslu við athugun þessa máls og fengið þar með allar upplýsingar, sem hann hafi óskað. Hann hafi engar athugasemdir gert við bókhaldið, en fór hins vegar ekki eftir því við álagningu viðbótarsölugjaldsins.

II. Mismunurinn í réttarframkvæmd.

Stefnandi hefur lagt fram bréfaskipti, sem fram fóru á milli sýslumannsins í Rangárvallasýslu (innheimtumanns ríkissjóðs) og fjármálaráðuneytisins um innheimtu á umdeildri söluskattsskuld Suðurverks sf. Félagið vann við virkjunarframkvæmdir á árunum 1981-'85, ýmist beint fyrir Landsvirkjun eða sem undirverktaki. Fyrirtækið taldi sig ekki eiga að greiða sölu-skatt af eigin vélum og tækjum, en skattstjóri lagði hann á engu að síður. Var málið því hliðstætt þessu máli. Í máli Suðurverks sf. samþykkti stefndi hins vegar að gefa eftir dráttarvexti af söluskattskröfunni, sem voru meira en helmingur hennar. Jafnframt heimilaði hann skuldara (Suðurverki sf.) að greiða það, sem þá var eftir, með skuldabréfi til fimm ára. Loks var samið um það, að gengi dómur í hliðstæðu söluskattsmáli og því, sem álagningin á Suðurverk sf. var reist á, málstað Suðurverks sf. í vil, skyldu skuldabréfin aftur afhent og greiðslur félagsins á hinum umdeilda söluskatti falla niður.

Mál Suðurverks sf. sé algjörlega hliðstætt þessu máli. Meðferð málsins af hálfu stefnda sé hins vegar allt önnur og mýkri en máls stefnanda. Það blasi við, að stefndi fylgi ekki reglum réttarríkis í aðgerðum sínum. Sú meginregla, að allir skuli jafnir fyrir lögnum, sé þverbrotin, þegar bornar séu saman þær harðýðgislegu aðfarir, sem stefnandi var beittur af hálfu stefnda í þessu máli, og sú eftirgjöf, sem Suðurverk sf. naut hjá stefnda í hliðstæðu máli.

Mál þetta sé dæmigert um nauðsyn þess, að túlkendur laganna, dómstólarnir, setji framkvæmdarvaldinu ákveðnar skorður um valdbeitingu innan ramma réttarreglna.

Forsendur og niðurstaða.

Söluskattur fyrnist á fjórum árum samkvæmt 3. tl. 3. gr. laga nr. 14/1905, sbr. 1. tl. 1. gr. laga nr. 29/1885. Gjaldldagi söluskattskröfu, sem stefnandi kann að hafa átt á hendur stefnda, var 15. janúar 1985, sbr. 4. mgr. 12. gr. laga nr. 10/1962 um söluskatt. Hefði hún því fyrnst 15. janúar 1989, ef ekki hefðu komið til aðgerðir, sem slitu fyrningu.

Stefnandi heldur því fram, að lögtaksaðgerðir sínar og huglæg afstaða stefnda leiði til þeirrar niðurstöðu, að krafa stefnanda um viðbótarsölugjald úr hendi stefnda sé ófyrnd.

Er þá fyrst að líta til þess, hvort stefndi hafi viðurkennt kröfuna. Fram kemur í greinargerðum aðila, að í desember 1986 hafi því verið mótmælt, að fram næði að ganga lögtaksgerð, sem hafin hafi verið, eftir að dómur Hæstaréttar gekk. Gögn vegna þessa máls hafa ekki verið lögð fram hér fyrir dómi, og ekki verður litið svo á, að sú frásögn talsmanns stefnda, að hann hafi verið viðstaddur þinghald í desember 1986 og mótmælt framkvæmd lögtaks, leiði til þess, að fyrningu hafi verið slitið, þar sem það, að tekið er til varna í þrætu um kröfuna, felur ekki í sér viðurkenningu á henni í skilningi fyrningarlaga.

Þá ber að líta til þess, að samkvæmt endurriti úr þinghaldi í fógetarétti Reykjavíkur frá 7. janúar 1987 hittist enginn fyrir af forsvarsmönnum stefnda við lögtaksgerðina, og ekki er að sjá, að af hans hálfu hafi verið tekið til varna í því lögtaksmáli. Miklu fremur er því haldið fram af stefnda og hefur ekki verið mótmælt af stefnanda, að stefndi hafi ekki vitað um réttargerð þessa fyrr en eftir, að mál það, sem hér er dæmt, hafi verið höfðað.

Verður því ekki talið, að stefndi hafi viðurkennt kröfu stefnanda í skilningi 1. gr. fyrningarlaga.

Stefnandi heldur því fram, að dómur Hæstaréttar frá 9. desember 1986 hafi slitið fyrningu á kröfu sinni. Með dómi þessum lauk lögsókn þeirri, sem hófst 20. febrúar 1985, er lögtak var gert í eignum Hraunvirkis hf. í fógetarétti Rangárvallasýslu, og getur málsmeðferðin fyrir Hæstarétti ekki haft þau áhrif, að nýr fjögurra ára fyrningarfrestur hafi byrjað að líða við uppkvaðningu dóms Hæstaréttar. Dómurinn hafði þau ein áhrif að þessu leyti, að á næstu sex mánuðum frá uppkvaðningu hans gat stefnandi látið gera lögtak að nýju, án þess að því yrði borið við, að lögtaksréttur væri fyrndur skv. 12. gr. fyrningarlaga, sbr. 11. gr. sömu laga. Hins vegar hafði lögtaksgerðin þau áhrif, að nýr fyrningarfrestur byrjaði að líða 20. febrúar 1985.

Fram kemur í málinu, að lögtaksgerðir hófust í fógætarétti Reykjavíkur 7. janúar 1987, en lögtaksréttur var þá ekki fyrndur, sbr. 2. gr. lögtakslaga nr. 29/1885, og söluskattskrafan ekki heldur. Engin gögn koma fram í málinu um fyrirtöku í fógætarétti eftir þetta, og í stefnu er því lýst, að ákveðið hafi verið að fella lögtaksmálið niður og höfða mál þetta á hendur stefnda. Er mál þetta var þingfest hér fyrir bæjarþinginu, voru meira en þrjú ár liðin, frá því að þingað hafði verið í fyrrgreindu fógætamáli.

Lögtaksaðgerðum þessum, sem hófust 7. janúar 1987, var ekki haldið áfram með hæfilegum hraða, og þykja þær því ekki hafa slitið fyrningu á skattkröfu stefnanda, sbr. grunnrök 2. mgr. 2. gr. lögtakslaga.

Þegar mál þetta var þingfest 25. janúar 1990, var söluskattskrafa stefnanda því fyrnd, en þá voru meira en fjögur ár liðin, frá því að fyrningu var slitið með fyrrgreindri lögtaksgerð í fógætarétti Rangárvallasýslu, og ekki heldur verið sýnt fram á, að stefnandi hafi síðar slitið fyrningu með lögsókn eða viðurkennt skuldina, eins og að framan greinir.

Verður stefndi því sýknaður af öllum kröfum stefnanda, en rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Allan Vagn Magnússon borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsuppsaga hefur dregist vegna anna.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Hagtala, skal sýkn af öllum kröfum stefnanda, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs.

Málskostnaður fellur niður.
